

**BUREAUONDERZOEK
NAAR DE ARCHEOLOGISCHE WAARDE
VAN DE LOCATIE**

**STIEROP 4
TE
DE WOUDE**

GEMEENTE CASTRICUM

Colofon

SCENH-rapport cultuurhistorie 46

Opdrachtgever: John Dekker Advies en Ondersteuning
Titel: Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van de locatie Stierop 4 te De Woude, gemeente Castricum
Status: Definitief
Datum: 15-03-2005
Projectnummer: 05P013
Seniorarcheoloog: drs. G.P. Alders
Auteurs: drs. M. Visser-Poldervaart en drs. G.P. Alders
Illustraties: Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, tenzij anders vermeld

Autorisatie: drs. G.P. Alders

Datum:

ISSN: 1871-398X

© Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer, 2005

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

Het Steunpunt aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland
Veerdijk 32
1531 MS Wormer

Telefoon 075-647 45 13
Fax 075-640 04 84
Email info@cultureelerfgoednh.nl
Internet www.cultureelerfgoednh.nl

**BUREAUONDERZOEK
NAAR DE ARCHEOLOGISCHE WAARDE
VAN DE LOCATIE**

**STIEROP 4
TE
DE WOUDE**

GEMEENTE CASTRICUM

Opdrachtgever: John Dekker Advies en Ondersteuning
Datum: 15 maart 2005
Opgesteld door: drs. G.P. Alders en drs. M. Visser-Poldervaart

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE	4
1. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	5
2. ONDERZOEKSKADER, DOEL EN OPSTELLER VAN HET ONDERZOEK	6
3. DE HUIDIGE SITUATIE EN VOorgenomen ONTWIKKELINGEN BINNEN HET PLANGEBIED	7
4. HISTORISCH GEBRUIK BINNEN HET PLANGEBIED	8
5. DE BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN IN HET ONDERZOEKSGBIED	9
6. VERWACHTE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN IN HET PLANGEBIED	10
7. ADVIES	11
LITERATUUR- EN DOCUMENTATIELIJST	12
AFBEELDINGEN	13
Afbeelding 1	13
Afbeelding 2	14
Afbeelding 3	15

1. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Datum: 21 februari 2004
Projectnummer: 05P013
Opdrachtgever: John Dekker Advies en Ondersteuning
Jonkerstraat 50
1738 BP Waarland
Contactpersoon: de heer ing. J.A. Dekker
tel. 0226-420124
fax 0226-420350
Uitvoerder onderzoek: Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland
Bevoegd gezag: Gemeente Castricum
Locatie: gemeente: Castricum
plaats: De Woude
toponiem: Stierop
Kaartblad Topografische Kaart van Nederland: 19D
Coördinaten: 113,3/505,6
Kaarten onderzoeksgebied: (achterin toegevoegd)
Autorisatie: drs. G.P. Alders
seniorarcheoloog Steunpunt Cultureel Erfgoed N-Holland

2. ONDERZOEKSKADER, DOEL EN OPSTELLER VAN HET ONDERZOEK

Door John Dekker Advies en Ondersteuning werd op 7 februari 2005 opdracht verleend aan de Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland tot het uitvoeren van een archeologisch bureauonderzoek aangaande het project Stierop 4 te De Woude.

Dit project behelst het realiseren van een nieuw agrarisch bedrijf in verband met een bedrijfsverplaatsing. Hiervoor worden een bedrijfswoning, een combistal en een kapschuur gebouwd en beplanting, een mestplaat en kuilplaten aangebracht.

Het doel van het bureauonderzoek is, om in het kader van de geplande werkzaamheden in voldoende mate rekening te kunnen houden met de archeologische aspecten op deze locatie. De gemeente Castricum treedt op als bevoegd gezag bij dit project.

Als onderzoeksgebied is gekozen voor de beide oevers van de Stierop en de omgeving daarvan. In dit gebied zijn tot nu toe slechts twee vondsten in de archeologische databank ARCHIS opgenomen, zodat informatie over mogelijk aanwezige archeologische waarden voornamelijk indirect kan worden verkregen. Daartoe zijn historische bronnen over De Woude en de Stierop, met name kaartmateriaal, geraadpleegd om een beeld te verkrijgen van de ruimtelijke ontwikkeling in het verleden.

Het onderzoek is uitgevoerd door drs. G.P. Alders en drs. M. Visser-Poldervaart van de Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland.

3. DE HUIDIGE SITUATIE EN VOorgenomen ONTWIKKELINGEN BINNEN HET PLANGEBIED

Het plangebied is gelegen aan de Enge Stierop. Langs dit water is een dijk gelegen met een dijksloot, waarachter het te bebouwen perceel zich bevindt. Het perceel bevindt zich ten oosten van de bebouwing van het gehucht Stierop en is nu in gebruik als grasland.

Binnen het plangebied (omvang ongeveer 1,2 hectare) zullen ingrepen plaatsvinden die een aantasting van eventueel aanwezige archeologische waarden kunnen vormen. Deze ingrepen bestaan uit het bouwen van een agrarisch bedrijf bestaande uit een bedrijfswoning, combistal, en kapschuur. Allen op heipalen gefundeerd. Op het perceel zal 20 centimeter grond worden opgebracht, voorafgaand aan de bouwwerkzaamheden. De combistal wordt onderkelderd tot een diepte van twee meter.

De vorstrand van de fundering zullen reiken tot ongeveer een halve meter beneden het huidige maaiveld.

Rond het bedrijf wordt beplanting aangebracht. In verband met de wortelvorming van de beplanting zal hiervoor rekening gehouden moeten worden met een verstoring van de bodem tot een halve meter beneden het maaiveld.

Te verwachten is dat door de werkzaamheden de bodem zal worden geroerd tot op een diepte van ongeveer een halve meter met een diepere verstoring op de plaats van de combistal tot een diepte van twee meter beneden het huidige maaiveld.

4. HISTORISCH GEBRUIK BINNEN HET PLANGEBIED

De planlocatie is gelegen in de Westwouderpolder aan de oever van de Enge Stierop. Stierop is een prehistorische naam, die teruggaat tot voor de vijfde eeuw, wat wijst op de aanwezigheid van het riviertje vanaf die tijd.

In de Middeleeuwen bestonden de West- en Oostwouderpolder als een gezamenlijk eiland tussen de meren Starnmeer, Uitgeester/Alkmaardermeer en Schermmeer. Vermoedelijk was hier overheen door het water regelmatig zand en klei afgezet. In de 14^e eeuw lagen rond het eiland dijken¹.

De verkaveling van de Westwouderpolder, waarin het gehucht Stierop aan de zuidzijde ligt, is in twee delen gescheiden. Aan de noordzijde is een oost-west gerichte verkaveling te vinden en aan de zuidzijde een min of meer noord-zuid gerichte verkaveling.

In veengebieden groeven ontginners lange, parallelle sloten niet ver van elkaar haaks op de ontginningsas om zo het veen te ontwateren. Vervolgens vestigden zij zich op de kop van de kavel aan de ontginningsas. De Stierop deed dienst als ontginningsas voor zowel het gebied ten noorden van de rivier (het zuidelijke deel van de Westwouderpolder) als voor het gebied ten zuiden ervan (de Krommenieërwoudpolder). Deze beide delen vormden een veerverkaveling, die vermoedelijk uit de 11^e eeuw stamt.

De bewoners van het veengebied vestigden zich op de kop van de kavel langs de ontginningsas. Zo is het aannemelijk dat ook aan beide zijden van de Stierop na de ontginning een rij boerderijen heeft gestaan.

De dijk rond de Westwouderpolder, die zoals eerder gezegd al in de 14^e eeuw bestond, moest de bewoners en hun grond beschermen tegen wateroverlast. Verder werden in de loop van de Middeleeuwen de Kromme Sloot en de Dijksloot aangelegd om de ontwatering te verbeteren. De Kromme Sloot bestaat vermoedelijk grotendeels uit een verbrede kavelsloot.

Op de Kadastrale Minuutplannen van 1821 en op de kaarten van 1849-1859 en 1894-1923 is de bebouwing van het gehucht Stierop (nog altijd) gesitueerd langs het riviertje. De bebouwing begint ten westen van het plangebied. Opvallend is daarbij het verloop van de dijk en de dijksloot. Bij het te bebouwen perceel loopt de dijksloot langs de dijk. Direct ten westen van de geplande bouwlocatie wijkt de dijksloot af van de dijk en staat de bebouwing tussen de dijk en de dijksloot in. Uitzondering hierop vormt de schuur achter het eerste pand naast het te bebouwen perceel.

Bovenstaande gegevens leiden tot de conclusie dat het te bebouwen perceel in ieder geval sinds het begin van de 19^e eeuw onbebouwd is geweest. Niet duidelijk is echter of in eerdere eeuwen wel woonhuizen op het perceel hebben gestaan en of hier nog sporen van in de grond aanwezig zijn. Door de ligging langs de Stierop, de ontginningsas van het gebied, is het mogelijk dat in de Middeleeuwen wel een boerderij gestaan heeft op deze plaats.

¹ Bron: Lambooy, (1987), kaartbijlage

5. DE BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN IN HET ONDERZOEKSGBIED

Het plangebied Stierop 4 is gelegen langs de Enge Stierop. Op de archeologische kaartlaag van de Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Noord-Holland zijn geen archeologische waarden in het plangebied of het onderzoeksgebied aangegeven. Aangezien op de Cultuurhistorische Waardenkaart slechts de bekende en gewaardeerde archeologische waarden zijn weergegeven, zegt dit niets over de feitelijke aanwezigheid van archeologische waarden in het gebied.

Langs de Stierop is tot nu toe nog geen archeologisch onderzoek verricht, wel zijn er enkele vondsten bekend. Het dichtst bij het plangebied gelegen archeologisch onderzoek dat tot nu toe heeft plaats gevonden, betreft een opgraving door het Instituut voor Pre- en Protohistorie van de Universiteit van Amsterdam in 1985 (ARCHIS: Objectcode 19DZ-66). Deze opgraving vond ruim 1,2 kilometer ten zuidwesten van het plangebied plaats. Tijdens dit onderzoek zijn bewoningssporen, namelijk een boerderij, en een akkerperceel uit de Romeinse Tijd gevonden. Ook ten oosten van deze vindplaats zijn sporen gevonden uit de Romeinse tijd, maar tevens uit de Late Middeleeuwen.

Ten noordoosten van Stierop zijn ten oosten van de provinciale weg N246 in de Oostwouderpolder diverse archeologische zaken gevonden die dateren uit de Late IJzertijd en de Romeinse Tijd. Net als bij de vindplaats ten zuidwesten van het plangebied werden deze vondsten op het veen gedaan. Daarboven zijn scherven aangetroffen die te dateren zijn als 10^e-/11^e-eeuws en als 12^e-eeuws. Over deze vondsten heen is een laag klei afgezet en daarop zijn sporen van de laatmiddeleeuwse nederzetting Wouthuysen aangetroffen². Verder naar het zuiden toe, ten oosten van het plangebied, zijn vondsten gedaan die dateren uit de Late IJzertijd.

Veel dicht bij het plangebied aan de oever van de Stierop is middeleeuws aardewerk gevonden. Direct langs de Stierop is aardewerk uit de 11^e-12^e eeuw gevonden en verder westwaarts is na het uitbaggeren van een sloot een 13^e-eeuws kannetje gevonden. Beide vondsten zijn bij toeval aangetroffen.

² Bron: De Cock, (1965), p. 180, zie ook Afbeelding 2

6. VERWACHTE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN IN HET PLANGEBIED

In het onderzoeksgebied rond de Stierop is nog nauwelijks archeologisch onderzoek gedaan. Op basis van de onderzoeken in dit rapport kunnen de volgende verwachtingen ten aanzien van de archeologie in het plangebied worden uitgesproken.

Vondsten in het gebied hebben aangetoond dat zich bewoningssporen uit de Late IJzertijd en de Romeinse Tijd op het veen kunnen bevinden. Dat de naam Stierop bovendien een naam is die dateert van vóór de Vroege Middeleeuwen draagt bij aan de verwachting dat vondsten uit die tijd in de bodem aanwezig kunnen zijn. Mogelijk zijn hieroverheen overigens wel een of meerdere lagen klei afgezet door overstromingen.

Vondsten ouder dan de Late IJzertijd zijn niet gevonden. Mogelijk zijn op de top van de pleistocene laag of op de afzettingen van Calais nog oudere vondsten te vinden, maar deze lagen bevinden zich vele meters onder het maaiveld (16 - 24 meter onder NAP). Binnen het kader van de planontwikkeling Stierop 4 met een maximale verstoringsdiepte van twee meter, hoeft hiermee derhalve geen rekening te worden gehouden.

Aan de oever van de Stierop zijn bewoningssporen uit de Middeleeuwen te verwachten. Bij toeval is langs de oever al aardewerk uit de Late Middeleeuwen aangetroffen.

Kort samengevat bestaat er een redelijke kans op het aantreffen van de volgende waarden binnen het plangebied:

- sporen van het dagelijks leven van de bevolking en bewoningsresten vanaf de Middeleeuwen en voor de 19^e eeuw langs de oever van de Stierop,
- ophogingslagen uit die periode in de bodem van het plangebied,
- sporen van bewoning uit de Romeinse Tijd en de Late IJzertijd op het veen.

7. ADVIES

De werkzaamheden in het plangebied zullen leiden tot verstoring van de bodem en daarmee ook van de daarin te verwachten archeologische bodemsporen. Op dit moment is nog niet duidelijk of daadwerkelijk archeologische waarden in de bodem aanwezig zijn. De ligging langs de Stierop als ontginningsbasis van de middeleeuwse veenontginning leidt tot de constatering dat er een kans bestaat op de aanwezigheid van archeologische waarden.

Om vast te stellen of daadwerkelijk archeologische waarden in de bodem aanwezig zijn, zal een inventariserend veldonderzoek moeten plaatsvinden. Door middel van proefsleuven kan worden vastgesteld of archeologische resten in het plangebied aanwezig zijn. Gezien de huidige regelgeving dienen de kosten hiervoor binnen de projectbegroting te worden gevonden.

Daarbij dient de bodem tot een diepte van maximaal twee meter beneden het maaiveld ter hoogte van de bouw van de combistal te worden onderzocht en voor het overige terrein tot een diepte van ongeveer een halve meter. De door de heipalen veroorzaakte schade in de ondergrond is acceptabel mits de palen op zodanige wijze worden aangebracht, dat zo min mogelijk aantasting van de archeologische waarden plaatsvindt.

Ten behoeve van het inventariserend veldonderzoek dient een Programma van Eisen te worden opgesteld door een seniorarcheoloog (die bij voorkeur naderhand ook de resultaten van het onderzoek beoordeeld). Het Programma van Eisen dient te worden goedgekeurd door de gemeente Castricum als bevoegd gezag. Op basis van het Programma van Eisen kunnen enkele archeologische bureaus worden uitgenodigd om een offerte uit te brengen voor het graven van de proefsleuven.

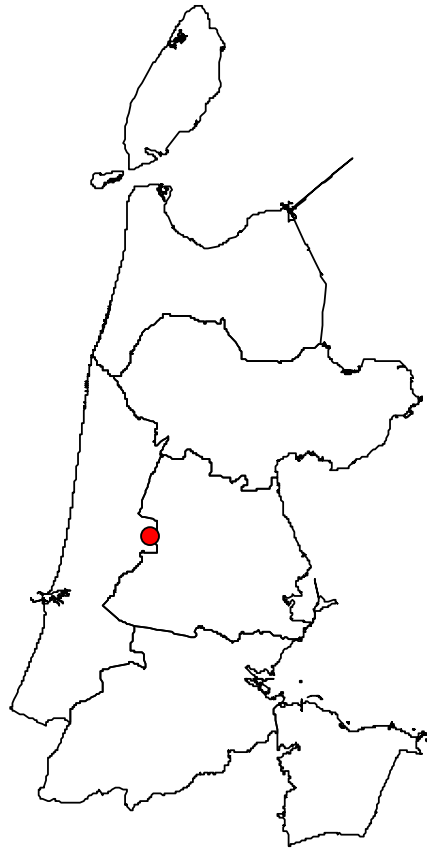
LITERATUUR- EN DOCUMENTATIELIJST

- Archeologische Kroniek Noord-Holland over 1985. Therkorn, L.L., "Zaanstad; Krommeniedijk"
In: *Holland*, 1986, p.289-291.
- Atlas van Historische Topografische Kaarten Noord-Holland. Bladen van de Chromo-
topografische Kaart van het Koninkrijk der Nederlanden schaal 1:25.000 1894 - 1923,
Landsmeer, 2003
- Cock, J.K. de, *Bijdrage tot de historische geografie van Kennemerland in de middeleeuwen op
fysisch-geografische grondslag*. Groningen, 1965
- Grote Historische Provincie Atlas Noord-Holland 1849-1859, 1:25.000, Groningen, 1992
- Lambooj, H.Th.M., *Getekend land. Nieuwe beelden van Hollands Noorderkwartier*. Alkmaar,
1987
- Topografische Atlas Noord-Holland 1:25.000, Emmen, 2004
- www.woonomgeving.nl

AFBEELDINGEN

Afbeelding 1

De ligging van het plangebied in Noord-Holland

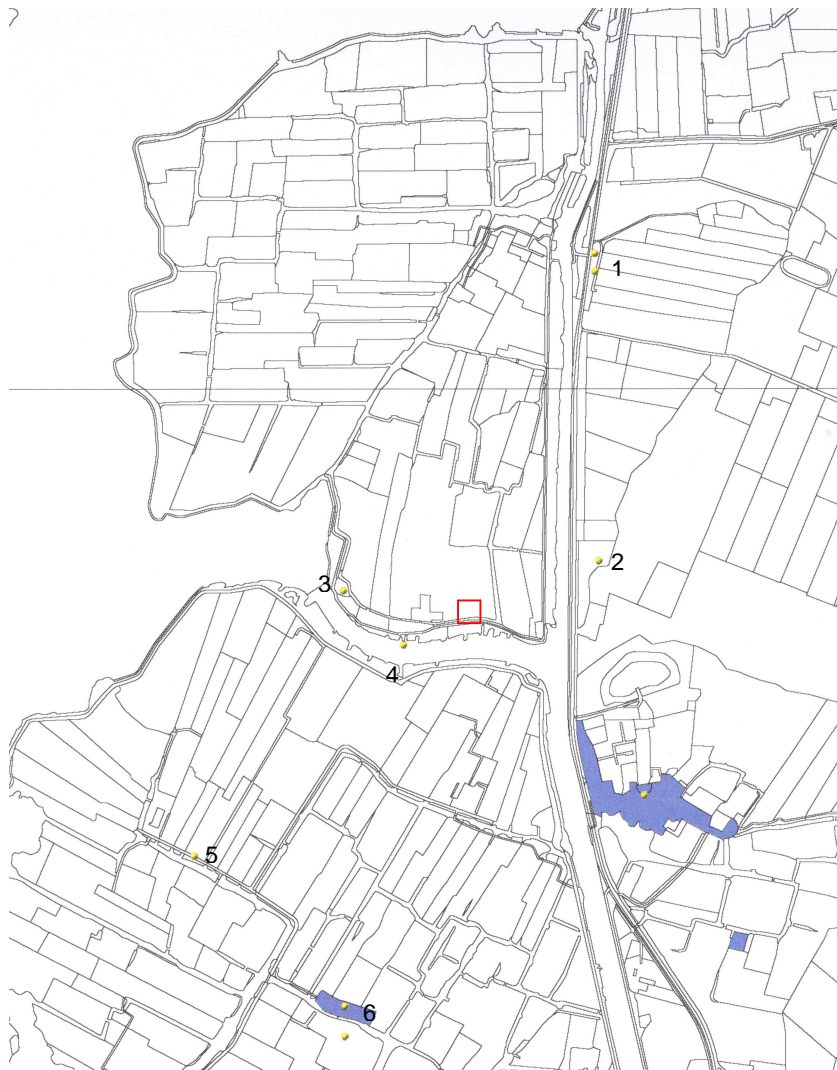
Afbeelding 2

Het onderzoeksgebied rond Stierop 4 waarop aangegeven de archeologische terreinen en waarnemingen.

1. Vindplaats met resten uit de Late IJzertijd en Romeinse Tijd, en vindplaats met resten uit de Late Middeleeuwen, de nederzetting Wouthuysen(18825/18826)
2. Vindplaats van resten uit de Late IJzertijd (11334)
3. Vindplaats van 13^e-eeuws kannetje(42921)
4. Vindplaats van 11^e-12^e-eeuws vaatwerk (18820)
5. Vindplaats van akker en huisplaats uit Romeinse Tijd (18541)
6. Vindplaats van nederzetting uit Romeinse Tijd en Late Middeleeuwen (14790/14791)

Plangebied

(ondergrond: ARCHIS II)

Afbeelding 3

Het plangebied Stierop 4 met de geplande gebouwen (Bron: Gietermans en Van Dijk architecten)

